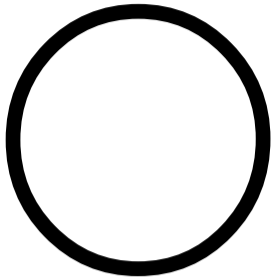

comentarii critice

IUBIRE strigată cu glas tare sfîrșește prin a-i stînjeni pe cei din jur. E ca și cum i-ai sili să fie martorii unei răfurniri de care nu doar că nu au nevoie, dar pe care ajung s-o perceapă ca pe o agresiune. Cine își urlă dragostea în public, și-o compromite. În plus, dacă iubirea mai capătă și tentele unei pleoarii menite a strînge de partea ei prozele, atunci efectul poate fi unul de iritare mergînd pînă la ură. Acesta e cazul lui Marin Ștefănescu: un intelectual a cărui lipsă de măsură în dozarea iubirii naționale i-a atras oprobiul colegilor de breaslă. Iritarea a mers pînă la bănuiala că personajul nu e în toate mințile și că împotriva lui trebuie luate măsuri de igienă universitară: excluderea din corpul profesoral. Cît despre posteritatea de care are parte, ea literalmente nu există. Data fiind lipsa de diplomatie cu care și-a țipat patima în toate împrejurările, numele lui a fost supus procedurii de sterilizare prin uitare programată: tăcerea de mormînt pe care o merită leproșii ideologici. Retrospectiv judecînd, Marin Ștefănescu a fost victima propriei credințe: credința că are o misiune de îndeplinit, și anume un apostolat filozofic săvîrșit în numele viziunii creștine.

Cu un doctorat în Filozofie luat la Sorbona și cu o carieră universitară începută promițător sub direcția lui Rădulescu-Motru, Marin Ștefănescu întruchipează una din cele mai exotice apariții din filozofia românească. Exotismul lui vine nu doar din zelul de misionar cu care a propovăduit superioritatea spiritualității românești, dar și din ciudățeniile comportamentului său cotidian: fiind profesor de filozofie la Universitatea din Cluj, obișnuia să-și înceapă cursurile printr-un scurt preambul ritualic: îngenunchea în fața studenților și rostea cu glas tare „Tatăl nostru”, după care, reintrînd în pielea dascălului, își vedea liniștit de perorațiile abstracte ale discursului speculativ.

Viața lui are ceva din tensiunea picarescă pe care numai biografiile din prima jumătate a secolului XX o au: răsturnări drastice pe un fundal istoric plin de rupturi sociale. Între 1916 și 1918 participă la Primul Război Mondial, este rănit de două ori pe front și, întorcîndu-se acasă ca invalid de război, devine în 1919 profesor de Logică și Istoria Filozofiei la Cluj. Catedra va fi pentru el o prelungire a tranșelor prin care trecuse, dovadă impresia pe care o lasă în ochii colegilor: un exaltat căruia nici o opinie, oricît de potrivnică sau malițioasă, nu-i poate domoli ardoarea mesianică: este încredințat că românii au de îndeplinit o misiune culturală în lume. Apropiatii îl privesc ca pe un apucat care a confundat amvonul bisericii sau podiumul tribunei politice cu incinta aulei academice, întrebîndu-se tot mai des pînă unde poate merge zelul lui propovăduitor.

Pe scurt, pitoresc în ieșirile publice și incorigibil în rigiditatea ideilor rostite, Marin Ștefănescu va face figura unui iremediabil nefericit: cariera îi va fi umbrită de scandaluri penibile, iar în fața ostilității crescînde a breslei, profesorul va dezvolta reacția firească a unui ostracizat: se va crede victima unui complot menit a-i neutraliza rostul hotărît de providență, detaliu pe care nu se sfiește să-l spună într-o petiție înaintată Ministerului Instrucțiunii în 15 septembrie 1924: „Subsemnatul Marin Ștefănescu, profesor titular de Filozofie la Universitatea din Cluj, am crezut că rostul meu este acela al unui apostolat. Dar ca urmare a acestei credințe s-a încercat să se azvîrle asupra mea una din cele mai josnice învinuiri, cu scopul ca să fiu discreditat și să mi se ia astfel posibilitatea apostolatului căruia mă jertfeam.”

Dar scandalul căruia va trebui să-i suporte consecințele nu va fi unul ideologic, ci unul de bune moravuri: un grup de universitari clujeni îl acuză că a violat-o pe Maria Petrișor, o minoră de 12 ani, orfană de război, pe care profesorul o găzduise în propria casă spre a-i oferi ocrotire și educație. Acuzăta nu se oprește aici, Marin Ștefănescu fiind învinuit că, după săvîrșirea violului, a căutat să se debaraseze de victima, internînd-o la o școală de corecție din Gherla, pe motiv că e „vagaboandă și periculoasă social”. Justiția va

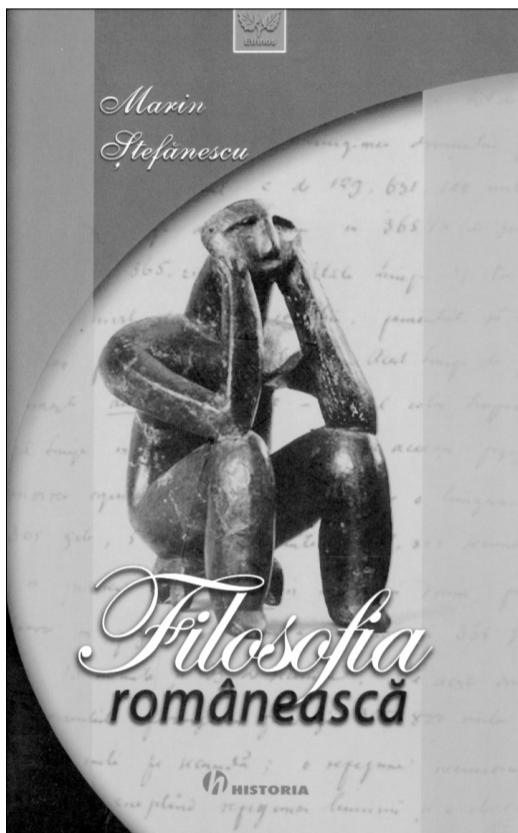
Apropiatii îl privesc ca pe un apucat care a confundat amvonul bisericii sau podiumul tribunei politice cu incinta aulei academice, întrebîndu-se tot mai des pînă unde poate merge zelul lui propovăduitor.

Sorin Lavric

CRONICA IDEILOR

O victimă a credinței

Marin Ștefănescu, *Filosofia românească*, studiu introductiv, îngrijire de ediție și note de Constantin Schifirneț, Editura Historia, București, 2008, 466 pag.

emite ordonanța de neîncepere a urmării penale împotriva învinutului, dar scandalul nu se va curma defel, căci colegii, sperînd măcar la o sancțiune pe linie ierarhică, vor înainta dosarul Ministerului Instrucțiunii Publice. Comisia de judecată a corpului profesoral, din care vor face parte Rădulescu-Motru, Dimitrie Gusti și Sextil Pușcariu, îl vor declara pe exaltatul patriot ca fiind nevinovat, întrucît, vorba lui Dinu Brătianu, „acuzarea i se pare ceva colossal, fiindcă cunosc pe dl. Marin Ștefănescu ca un om moral, convins, un fel de cleric, un suflet de elită”. Sufletul acesta de elită avea însă un talent aparte în a-și complica viața în mod inutil. Mistuit de un furor naționalist larg răspîndit în epocă, Ștefănescu va călca răsplat pe drumul mesianismului cultural, conferințele ținute la Ateneul Român sau în cadrul Asociației „Cultul Patriei” nedeosebindu-se prea mult de cursurile predate la facultatea din Cluj: o viziune creștină pliată pe un tipar național de înțelegere a sensului omului în lume.

În 1922 își va publica volumul *Filosofia românească*, iar ecurile stîrnite în rîndurile colegilor îi vor întări convingerea că împotriva lui există o subtilă conspirație filozofică. Printre criticii cei mai acerbi se vor număra N. Bagdasar și D. D. Roșca, așa cum reiese de altfel dintr-o scrisoare pe care cel de-al doilea i-o trimite celui dintîi: „Am citit cu atenție recenzia ta despre «metoda» lui Marin Ștefănescu și te felicit călduros pentru strașnicul duș rece pe care l-ai slobozit în capul

celui mai confuz și mai umflat Tartuffe al învățămîntului nostru superior. Nu cred că săpuneala pe care i-ai dat-o îl va dezmetici; îi vor urma și alte puneri la punct și la loc, și tot nu se va trezi. Să nădăjduim că se vor trezi însă bieții studenți, care se mai lasă cîteodată îmbătați de apa chioară a lui Marinică. Dacă ai ști, dragă Bagdasar, ce luptă dîrză duc eu de opt ani în Cluj pentru a opri influența catastrofică a acestui fals creștin în Universitate; mai ales asupra elementelor slabe se exercită această înrîurire, căci studenții buni îl judecă îndată ce le trece prima amețală provocată de diareea verbală a omului, care, prin cartea judecată aspru și drept de tine, ne-a compromis, bată-l Dumnezeu să-l bată, și în fața străinilor.” (p. 45)

Dar ce conține volumul de „diaree verbală” al lui Marin Ștefănescu ca să îndreptățească atîta furie contestatară din partea lui D. D. Roșca? Simplu spus, avem de-a face cu o viziune dualistă și ierarhică asupra lumii. Universul e alcătuit din două principii ireductibile, materia și spiritul. Materia este însuflețită de spirit și, grație acestei animări, ea se organizează ierarhic pe trepte de evoluție. Treapta supremă de dezvoltare e cea umană, iar în om spiritul atinge stadiul filozofiei și al științei. În ochii autorului, filozofia înseamnă două lucruri: o sinteză a științelor particulare, adică cupola atotîncăpătoare sub care științele își dezvăluie principiile care stau la baza lor, și în al doilea rînd o atitudine națională. Așadar, spre deosebire de științe, care nu sunt impregnate de un specific național sau etnic, filozofia este expresia unei mentalități naționale. Cîte națiuni, atîta filozofii, adică tot atîtea concepții despre univers. Și cum în orice viziune asupra lumii trebuie să existe și o parte privitoare la originea universului, adică la temeiul divin din care izvorăsc toate, orice filozofie națională este străbătută în intimitatea ei de elementul religiei pe care o împărtășesc membrii comunității. În cazul românilor, creștinismul este filonul care le hrănește concepția despre lume. Să vrei să gîndești în afara acestui filon e pierdere de timp. E ca și cum ai vrea să crești o plantă rupînd-o de solul din care a apărut. Și astfel, șansa unei filozofii românești vine din talentul cu care cărturarii vor ști să extragă nuanțe speculative din adevărul revelat al Noului Testament. Acestui adevăr trebuie să i se subordoneze științele exacte, precum și întreaga politică a statului român. În concluzie, nu există filozofii individuale, create de autori originali, ci doar concepții colective pe care un gînditor sau altul le exprimă mai mult sau mai puțin potrivit.

Iar de acum încolo începe paroxismul autorului, căci asistăm la etalarea acelei iubiri strigate în glas tare de care pomeneam la început. E drama unui om care, iubindu-și țara, nu găsește modul cel mai nimerit s-o facă. De aceea, sunetul iubirii sale capătă alura caricaturală a afirmării unei superiorități românești în materie de filozofie europeană. Caricatura vine din faptul că, fiind silit să privească realitatea în față și să recunoască că superioritatea aceasta nu există deloc, ba dimpotrivă, că suntem vădit inferiori altora, Marin Ștefănescu mută triumful românesc din act în potență. Cu alte cuvinte, prin înzestrarea virtuală pe care o avem suntem superiori altora, atîta doar că trebuie s-o dovedim efectiv, iar pentru asta mai e nevoie de puțin timp. Pe de altă parte, dacă n-am dovedit-o încă este pentru că am fost o santinelă a Europei, dîndu-le posibilitatea occidentalilor să se dezvolte mai mult decît noi. Dar acum a sunat ceasul nostru: ce sîntem în potență vom deveni în act. De la Neagoe Basarab și pînă la Xenopol, Găvănescul sau Rădulescu-Motru, în istoria românească se simte închegarea treptată a unei viziuni. Această viziune e de fapt un creștinism copt în alveola națională, iar toată generația Marii Uniri este chemată să-i dea glas. Acestea sunt ideile principale pe care Marin Ștefănescu le prezintă prin intermediul celor 22 de nume de cărturari cărora le atribuie statutul de filozofi în cartea sa.

Autorul a avut norocul să moară la timp, în ianuarie 1945, fiind scutit de supliciile la care ar fi fost supus dacă ar fi apucat regimul democrației marxiste. A murit singur și nerecunoscut, purtînd amărăciunea unei ambiții neîmplinite. „Prea am spus drept tuturora ce am simțit. Și acum cad istovit sub loviturile propriei mele sincerități. (p. 415)” Într-adevăr, cînd nu e dozată, sinceritatea este un defect capital. ■